

DOI (Article): <https://doi.org/10.31108/2.2018.3.14.2>
УДК 316.647.5:005.32:373

Баранова В. А.

ТРЕНІНГ «ПСИХОЛОГІЧНА ПІДГОТОВКА ПЕДАГОГІЧНИХ ПРАЦІВНИКІВ ДО РОЗВИТКУ ОРГАНІЗАЦІЙНОЇ КУЛЬТУРИ ПОЗАШКІЛЬНИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ»

Баранова В. А. Тренінг «Психологічна підготовка педагогічних працівників до розвитку організаційної культури позашкільних навчальних закладів». У статті представлено тренінгову програму «Психологічна підготовка педагогічних працівників до розвитку організаційної культури позашкільних навчальних закладів», розроблену на основі технологічного підходу Л. М. Карамушки. Описано зміст і структуру цього тренінгу, який складався з 5 тренінгових сесій. Висвітлено інтерактивні техніки, які було використано під час проведення тренінгової програми, і різноманітні психологічні практикуми діагностичного компонента тренінгу.

Ключові слова: позашкільні навчальні заклади; організаційна культура; типи організаційної культури; параметри організаційної культури; технологічний підхід; тренінгова сесія; педагогічні працівники закладів позашкільної освіти.

Баранова В. А. Тренинг «Психологическая подготовка педагогических работников к развитию организационной культуры внешкольных учебных заведений». В статье представлена тренинговая программа «Психологическая подготовка педагогических работников к развитию организационной культуры внешкольных учебных заведений», разработанная на основе технологического подхода Л. Н. Карамушки. Описаны содержание и структура данного тренинга, состоящего из 5 тренинговых сессий. Продемонстрированы интерактивные техники, которые были использованы во время проведения тренинговой программы, и разнообразные психологические практикумы диагностического компонента тренинга.

Ключевые слова: внешкольные учебные заведения; организационная культура; типы организационной культуры; параметры организационной культуры; технологический подход; тренинговая сессия; педагогические работники внешкольных учебных заведений.

Постановка проблеми. Глибокі соціальні, економічні, політичні зміни, що відбуваються в Україні та світі, інтеграція європейського і світового освітнього простору зумовили посилення уваги до проблеми організації вільного часу дітей і, відповідно, трансформації позашкільної освіти. Цей перехід у новий якісний стан зумовив розширення соціальних функцій позашкільних навчальних закладів як динамічних, відкритих, автономних і самокерованих систем. Упровадження реформ, їхня ефективність на прикладі діяльності різних типів освітніх закладів, безперечно, знаходить своє відображення й на специфіці розвитку організаційної культури освітніх закладів, а тому й зумовлює необхідність підготовки педагогічних працівників закладів освіти, зокрема позашкільної, до її розвитку.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Аналіз літератури свідчить про те, що протягом останнього десятиріччя українськими вченими активізувався розгляд проблеми психологічної підготовки працівників різних соціальних організацій, зокрема освітніх, до розвитку організаційної культури: О. Бондарчук [2], А. Вознюк [4], Л. Калініна [11; 12], Л. Карамушка [14; 16; 24; 28], О. Креденцер [18; 24], І. Сняданко [25], К. Терещенко [24], А. Шевченко [33] та інші – у загальній середній освіті, О. Бондарчук [2], О. Іщук [10], Л. Карамушка [14; 16; 24; 28], О. Мітічкіна [19], І. Сняданко [25] та інші – у вищій школі, В. Болгаріна [2], Т. Поліщук [2] та інші – у професійно-технічній освіті [2 та ін.].

Такі науковці, як А. Вознюк [2], Л. Карамушка [13; 15; 16; 24; 28], О. Креденцер [18; 24], О. Мітічкіна [19], І. Сняданко [25], К. Терещенко [26; 27], А. Шевченко [33] та інші, розробили й апробували спеціальні тренінгові програми для психологічної підготовки працівників освітніх організацій з актуальних аспектів їх професійної діяльності, Я. Гончаренко [6], В. Захарчин [9],

І. Сняданко [25], М. Ткалич [29] та інші – для промислових і комерційних організацій, В. Журавльов [7], Ю. Ковровський [17] та інші – для служб охорони державного кордону та ДСНС України тощо.

Разом із тим, вивчення практики позашкільної освіти, педагогічного досвіду, аналіз літературних джерел свідчать, що чинні розробки і практичні рекомендації О. Биковської [1], В. Войчук [5], Л. Калініної [12], Г. Попової [22], Л. Яременко [34] та інших не відображають достатньою повнотою особливості підготовки педагогічних кадрів для позашкільної освіти. Аналіз ситуації показує, що підготовку педагогічних працівників проводять педагогічні коледжі, університети та інші види закладів вищої освіти, які здійснюють її за трьома напрямками: профорієнтаційна педагогічна; професійна педагогічна; післядипломна педагогічна. Водночас актуальності набирає питання безпосередньої розробки спеціальних програм психологічної підготовки педагогічних працівників до розвитку організаційної культури позашкільних навчальних закладів. Л. Калініна [12], В. Войчук [5], Л. Яременко [34] та інші вітчизняні науковці звертали увагу на важливість підготовки педагогічних працівників позашкільних навчальних закладів, зокрема у сфері управлінської діяльності.

Таким чином, можна зробити висновок, що актуальність розробки та впровадження практичних форм психологічної підготовки педагогічних працівників до проблеми розвитку організаційної культури позашкільних навчальних закладів зумовлена специфікою діяльності закладів освіти такого типу та необхідністю забезпечення успішної та конструктивної професійної діяльності персоналу в закладах позашкільної освіти тощо. Однак, у сучасній науці та практиці діяльності організацій, зокрема у системі позашкільної освіти, недостатньо розроблені практичні форми психологічної підготовки педагогічних працівників до проблеми розвитку організаційної культури закладів позашкільної освіти.

Виклад основного матеріалу і результатів дослідження. В основу розробки тренінгу психологічної підготовки педагогічних працівників до розвитку організаційної культури позашкільних навчальних закладів покладено технологічний підхід до психологічної підготовки персоналу організацій, розроблений у лабораторії організаційної та соціальної психології Інституту психології імені Г. С. Костюка НАПН України (Л. М. Карамушка) [28].

Тренінг було апробовано під час проведення формувального експерименту у 2016–2017 рр. на базі позашкільних навчальних закладів м. Білої Церкви Київської області в рамках виконання міської інноваційної програми «Психологічні умови розвитку організаційної культури позашкільних навчальних закладів» (наказ управління освіти і науки Білоцерківської міської ради від 21 серпня 2014 року № 86).

Мета тренінгової програми – психологічна підготовка педагогічних працівників до розвитку організаційної культури позашкільних навчальних закладів.

У процесі впровадження тренінгової програми реалізувалися такі **завдання**:

- 1) оволодіння педагогічними працівниками знаннями про сутність і закономірності розвитку організаційної культури позашкільних навчальних закладів;
- 2) оволодіння педагогічними працівниками методами діагностики психологічних особливостей розвитку організаційної культури позашкільних навчальних закладів;
- 3) формування в педагогічних працівників умінь та навичок для розвитку організаційної культури позашкільних навчальних закладів.

Згідно з технологією тренінгу, розробленою Л. Карамушкою [16; 28], **інформаційно-смісловий компонент** тренінгу передбачав оволодіння педагогічними працівниками позашкільних навчальних закладів знаннями про сутність, структуру, типи й параметри організаційної культури. У тренінгу інформаційно-смісловий компонент було реалізовано за допомогою методів «незавершених речень», «мозкових штурмів», роботи в групі, роботи в парах, міжгрупових обговорень, міні-лекцій тощо.

Діагностичний компонент тренінгу був спрямований на діагностику рівня розвитку типів і параметрів організаційної культури їхніх закладів та психологічних чинників, які впливають на розвиток цього феномену. Основну роль у реалізації діагностичного компонента в

розробленому тренінгу відігравали психологічні практикуми, але певне значення мали і проведення діагностичних інтерв'ю з колегами, виконання домашніх аналітичних завдань (які передбачали активну позицію реципієнта) та проведення міні-лекцій (коли аудиторії демонструються результати спеціальних досліджень, близьких за темою).

Корекційно-розвивальний компонент передбачав оволодіння учасниками тренінгу навичками для розвитку організаційної культури позашкільних навчальних закладів. Цей компонент включав такі інтерактивні техніки: ділові ігри (за допомогою яких моделювалися різні ситуації діяльності позашкільних навчальних закладів, у яких проявлявся вплив психологічних чинників на розвиток організаційної культури); виконання аналітичних завдань у парах (групах); виконання творчих домашніх завдань з метою пошуку резервів розвитку організаційної культури позашкільних навчальних закладів; групова розробка дизайну герба організаційної культури позашкільного навчального закладу та ін.

Структура тренінгу включає такі основні розділи: вступ; тренінгова сесія № 1 «Сутність і структура організаційної культури позашкільних навчальних закладів»; тренінгова сесія № 2 «Типологія організаційної культури позашкільних навчальних закладів»; тренінгова сесія № 3 «Параметри організаційної культури позашкільних навчальних закладів»; тренінгова сесія № 4 «Чинники мезорівня, що впливають на розвиток організаційної культури позашкільних навчальних закладів»; тренінгова сесія № 5 «Чинники мікрорівня, що впливають на розвиток організаційної культури позашкільних навчальних закладів»; підбиття підсумків тренінгової програми. Кожна з тренінгових сесій реалізувалася за допомогою інформаційного, діагностичного та корекційно-розвивального компонентів.

Загальний обсяг тренінгу включає 54 навчальні години: 1) вступ до тренінгу – 2 академічні години; 2) основна частина (аудиторна) – 30 академічних годин (по 6 годин на кожну із 5 сесій); 3) додаткова частина (самостійна робота) – 20 академічних годин (по 4 години на кожну із 5 сесій); 4) завершення тренінгу – 2 академічні години.

Обов'язковою умовою забезпечення ефективності роботи тренінгових сесій було виконання учасниками тренінгу (аналітичною командою із кожного позашкільного навчального закладу) творчих «домашніх завдань», спрямованих на діагностику «реального» і «бажаного» типів організаційної культури та її параметрів, визначення реалізації психологічних умов для впровадження «бажаного» вектору розвитку позашкільних навчальних закладів. Слід зазначити, що виконання творчих «домашніх завдань» проводилось із активним залученням до їх виконання всього педагогічного колективу (проведення анонімного опитування; аналіз та обговорення його результатів, які стосуються діяльності позашкільного навчального закладу в цілому та ролі в його діяльності організаційної культури; активного обговорення перспектив розвитку позашкільного навчального закладу; визначення ролі в цьому процесі організаційної культури та обґрунтування специфіки розвитку певного типу організаційної культури – її посилення, корекції, зміни тощо).

Результати виконання домашніх завдань представлялися на наступній тренінговій сесії у вигляді творчих презентацій з активним міжгруповим обговоренням.

Проаналізуємо зміст тренінгової програми більш детально.

Вступна частина тренінгу – 2 години.

1. Знайомство з учасниками тренінгу.
2. Вивчення очікувань від тренінгу загалом.
3. Ознайомлення із загальною програмою тренінгу.
4. Групове обговорення: «Як ми організуємо свою роботу?»
5. Групове обговорення: «Визначення цілей і завдань тренінгу».
6. Вироблення правил групової роботи за допомогою методики «Мозковий штурм» для досягнення мети і завдань тренінгової програми.

Вступна частина тренінгу розроблена на основі наявних літературних джерел із цієї проблеми [6; 7; 10; 13; 15; 16; 17; 18; 25; 26; 27; 28; 29; 33 та ін.].

Тренінгова сесія 1. «Сутність і структура організаційної культури позашкільних навчальних закладів»

Вступ до тренінгової сесії:

- вправа-«криголам» *«Знайомство з моїм позашкільним навчальним закладом»* (з подальшим груповим обговоренням): «Мій заклад – це..., який...»;

- вправа-очікування *«Дерево пізнання Добра і Зла»* (авторська розробка) (формулювання очікувань від тренінгової сесії з подальшим аналізом очікувань щодо вивчення організаційної культури). Учасники тренінгу озвучують, що очікують (нових знань, цікавих знайомств, розуміння суті поняття «організаційна культура» тощо), і прикріплюють стікери з написаними очікуваннями на намальованому на ватмані дереві на стороні «Добра», а потім називають, чого остерігаються (розчаруватися в якихось сторонах роботи свого закладу, не зрозуміти поняття «організаційної культури», власної неспроможності реалізувати на практиці отримані знання й уміння тощо), і прикріплюють стікери з написаними застереженнями на стороні «Зло» намальованого дерева.

Інформаційно-смісловий компонент «Аналіз сутності організаційної культури»:

- вправа «Мозковий штурм» (із подальшим груповим обговоренням): «Культура – це...»;
- міні-лекція «Організаційна культура».

Діагностичний компонент «Організаційна культура позашкільного навчального закладу»:

- психологічний практикум «Організаційна культура позашкільного навчального закладу» (анкетування учасників тренінгу за допомогою авторської анкети, спрямованої на розуміння сутності організаційної культури позашкільних навчальних закладів, та обговорення його результатів).

Корекційно-розвивальний компонент «Модель організаційної культури позашкільного навчального закладу»:

- творча робота (у малих групах) (авторська розробка): «Представити модель організаційної культури свого позашкільного навчального закладу у формі схеми, малюнка, алегоричного образу тощо». Групи по черзі представляють свою модель, ставлять один одному питання.

Домашнє завдання: вправа «Яблуко» (модифікація А. Шевченко [33]). Визначте основні елементи організаційної культури свого закладу. На аркуші ватману (або в мультимедійній презентації) намалюйте велике яблуко в розрізі. У серцевині плода зазначте місію навчального закладу. На м'якоті яблука пропишіть цінності, норми, звичаї та традиції, які мають значення для діяльності вашого закладу, а на шкірці – правила поведінки та санкції і заохочення.

Підбиття підсумків тренінгової сесії:

- рефлексія *«Хто сьогодні Я»* (авторська розробка). Учасники тренінгу добирають асоціації, які б характеризували їхню діяльність під час тренінгової сесії і стан після неї. Наприклад: «Я сьогодні відчула себе немовлям, оскільки так само абсолютно не була обізнана з поняттям «організаційної культури», як і новонароджена дитина не знає світу. А на завершення заняття відчуваю себе «чомучкою» 4-х років, адже зараз у мене виникає безліч питань щодо отриманих нових знань. Буду рости далі...»;

- притча *«Про двох вовків»*. Колись давно старий індіанець відкрив своєму онукові одну життєву істину: «Розумієш, у кожній людині точиться боротьба. Ця боротьба дуже схожа на боротьбу двох вовків. Один вовк представляє зло: заздрість, ревності, жаль, егоїзм, жадібність, брехня ... Інший вовк представляє добро: мир, любов, надію, турботу, доброту, вірність ... І інші хороші якості людини». Онук, зворушений до глибини душі словами діда, надовго задумався. А потім запитав: «Діду! А який вовк в кінці перемагає? Злий вовк чи добрий?» Старий індіанець ледь помітно посміхнувся і відповів: «Так ось. Навіщо я тобі все це кажу. Запам'ятай: завжди перемагає той вовк, якого ти годуєш. Що плекатимеш у собі – Добро чи Зло – те й переможе».

Тренінгова сесія 2. «Типологія організаційної культури позашкільних навчальних закладів»

Вступ до тренінгової сесії:

- вправа-«криголам» *«Чарівна ваза»* (модифікація Н. Лук'янчук [22]) ((витягнути з вази фант, який підкаже, що на вас чекає сьогодні або що вам потрібно зробити найближчим часом): Тобі сьогодні особливо пощастить! Життя готує тобі приємний сюрприз! Усе складається для тебе найкращим чином! Сьогодні твій день, щастя тобі! Сьогодні Фортуна з тобою разом! Пам'ятай: ти народилася, щоб бути щасливою! Сьогодні очікуй прибутку! Люби себе такою, якою ти є, – неповторною! Потурбуйся про здоров'я свого тіла! Зроби собі подарунок, ти на нього заслуговуєш! Вищі сили оберігають тебе! У тебе є все, щоб насолоджуватися життям! Усе, що потрібно тобі, легко приходить до тебе! Усі твої бажання та мрії реалізуються, повір у це! Сьогодні з тобою спокій і радість! Сьогодні щасливий день!);

- вправа-очікування *«Сніжинка»* (авторська розробка) (узяти з тарелі одну з кольорових сніжинок і дати відповідь на запитання, на які очікування від заняття може надихати колір обраної сніжинки);

- перевірка домашнього завдання – вправа *«Яблуко»*.

Інформаційно-сисловий компонент «Типи організаційної культури»:

- творче завдання *«Асоціації»* (авторська розробка) (робота в малих групах): «Дайте характеристику типу організаційної культури на основі асоціацій, які виникають від назви: («влада», «ролі», «завдання», «особистості»);

- міні-лекція *«Типи організаційної культури»* (з подальшим порівнянням, наскільки збіглося бачення групи сутності типу організаційної культури з її науковим обґрунтуванням).

Діагностичний компонент «Дослідження різних типів організаційної культури позашкільного навчального закладу»:

- психологічний практикум *«Дослідження різних типів організаційної культури»*. (Психологічний практикум проводиться за допомогою методики Р. Харрісона [35], яка дає можливість визначити такі типи організаційної культури, як-от: культура «влади», культура «особистості», культура «завдань», культура «ролі». Також методика зорієнтована на те, щоб визначити дві основні форми організаційної культури: «реальну» (таку, яка, на думку опитаних, існує в організації) та «ідеальну» (таку, яка, на думку респондентів, мала б існувати в організації)).

Корекційно-розвивальний компонент «Модель організаційної культури позашкільного навчального закладу»:

- творча робота (у малих групах) *«Долонька»* (авторська розробка): «Назвати 5 специфічних характеристик організаційної культури позашкільного навчального закладу», відобразивши їх у схемі чи малюнку» (тренер записує характеристики, а після групового обговорення акцентує увагу на тих ознаках, які повторюються в кожній групі, і на тих, які є специфічними, відмінними від загальних).

Домашнє завдання: вправа *«Народна мудрість»* (модифікація А. Шевченко [32]). Охарактеризувати тип організаційної культури свого позашкільного закладу та дібрати 2–5 прислів'їв чи приказок, які відповідають йому.

Підбиття підсумків тренінгової сесії:

- рефлексія *«Усе в наших руках»* (модифікація Н. Лук'янчук [22]). (На аркуші паперу кожен обводить свою ліву руку. Кожен палець – це певна позиція, з приводу якої необхідно висловити свою думку: *великий* – для мене було важливим і цікавим...; *вказівний* – з цього питання я отримав конкретну рекомендацію...; *середній* – мені було важко (мені не сподобалось)...; *безіменний* – моя оцінка психологічної атмосфери...; *мізинець* – для мене було недостатньо...);

- *притча «Камінь та скульптор»*. В одному відомому і людному парку стояв камінь. Простий собі такий камінь. Нічим не примітний. І якось його побачив скульптор. Він обійшов навколо нього кілька разів. І пішов у задумі. Через деякий час скульптор повернувся в парк, прихопивши з собою інструменти. Він працював молотком та зубилом, стукав по каменю, відбиваючи великі і маленькі шматочки. Майстер досить швидко закінчив свою роботу, і всі

бажаючи побігли дивитися на роботу скульптора. Це була чудова скульптура. Люди дивувалися красі скульптури, згадуючи, що раніше це був звичайний камінь, захоплювалися талантом майстра. Похвала сипалася з усіх боків. А скульптор скромно сказав: «Що ви! Я ж не зробив нічого особливого. Ця скульптура завжди була в цьому камені. Ви хіба не бачили? Я просто прибрав зайве».

Тренінгова сесія 3. «Параметри організаційної культури позашкільних навчальних закладів»

Вступ до тренінгової сесії:

- вправа-«криголам» *«Особистий момент»* (модифікація Н. Лук'янчук [22]). (Усі учасники від імені своєї особистої речі розповідає щось про себе: «Я – мобільний телефон Тетяни, знаю її не дуже давно, але можу розповісти про неї таке...»);

- вправа-очікування *«Жереб»* (авторська розробка). (Учасники беруть розкладені на столі картки і продовжують речення написане на звороті: 1) Я працюю в цьому закладі, тому що...; 2) Колектив ставиться до мене ...; 3) Ціную в людині такі риси характеру, як...; 4) Мене дратує, коли ...; 5) Я сказала б про себе, що я...; 6) Моїм другом у колективі є...; 7) Я щаслива, якщо...; 8) Сьогоднішній день у мене розпочався з ...);

- перевірка домашнього завдання *«Народна мудрість»*. Учасники характеризують тип організаційної культури свого позашкільного закладу на прикладі дібраних прислів'їв чи приказок, які відповідають йому.

Інформаційно-сисловий компонент: «Типи організаційної культури»:

- міні-лекція *«Параметри організаційної культури»*.

Діагностичний компонент «Дослідження організаційної культури: крос-культурний аналіз»:

- психологічний практикум «Дослідження параметрів організаційної культури» за методикою «Дослідження організаційної культури: крос-культурний аналіз» Г. Хофстеда і Д. Боллінже [36], яка спрямована на визначення параметрів розвитку організаційної культури, а саме: «дистанція влади»; «прагнення уникнення невизначеності»; «індивідуалізм-колективізм»; «маскулінність-жіночість».

Корекційно-розвивальний компонент «Параметри організаційної культури позашкільного навчального закладу»:

- творче завдання *«Асоціації»* (авторська розробка) (робота в малих групах): «Дайте характеристику параметрів розвитку організаційної культури на основі асоціацій, які виникають від їх назви, а саме: «дистанція влади»; «прагнення уникнення невизначеності»; «індивідуалізм-колективізм»; «маскулінність-жіночість». Презентація роботи груп;

- міні-лекція «Параметри організаційної культури» (з подальшим порівнянням, наскільки збіглося бачення групи сутності параметрів організаційної культури з їх науковим обґрунтуванням).

Домашнє завдання: здійснити діагностику творчого потенціалу свого колективу за методикою Л. Хоружі «Ваш творчий потенціал», спрямованої на виявлення рівня творчого потенціалу колективу позашкільного навчального закладу.

Підбиття підсумків тренінгової сесії:

- рефлексія *«Щасливий момент»* (авторська розробка): продовжте речення «Сьогодні мій день зробив...»;

- *притча «Ким ще я міг стати?»* Жили два брати. Один брат був успішною людиною, яка досягла популярності своїми справами. Другий брат був злочинцем. Одного разу поліція зловила злочинця, і справу передали до суду. Перед судом група журналістів обступила його, і один поставив запитання: «Як так вийшло, що ви стали злочинцем?» Той відповів: «У мене було важке дитинство. Мій батько пив, бив мою матір, мого брата і мене. Ким же ще я міг стати?» Через деякий час кілька журналістів підійшли до першого брата, і один запитав: «Ви відомі своїми досягненнями; як вийшло, що ви домоглися всього цього? Чоловік задумався, а потім

відповів: «У мене було важке дитинство. Мій батько пив, бив мою матір, мого брата і мене. Ким же ще я міг стати?» Отже, лише від нас залежить: здолати труднощі, боротися з проблемами чи зламатися самому.

Тренінгова сесія 4. «Чинники мезорівня, що впливають на розвиток організаційної культури позашкільних навчальних закладів»

Вступ до тренінгової сесії:

- вправа-«криголам» *«Європейське коло»* (модифікація Н. Лук'яничук [22]). (Кожному учаснику пропонується витягти з торбинки цукерку: яблучна – «європейці», вишнева – «японці», ананасова – «африканці». Учасникам пропонується утворити коло і розділитися на три рівні частини: «європейців», «японців» і «африканців». Привітаймося один з одним, «своїм способом»: «європейці» тиснуть руку, «японці» кланяються, «африканці» труться носами. Питання: Які емоції у вас викликала ця вправа? Що було найважчим? Що допомогло впоратися з вправою?);

- вправа-очікування *«Букет квітів»* (авторська розробка). (Обрати на тарелі квітку – тюльпани, маки, ромашки, волошки – «поставити» квітку у вазу (малюнок) і прокоментувати свій вибір квітки та на які очікування від тренінгової сесії надихає);

- перевірка *домашнього завдання* (групи презентують результати діагностики творчого потенціалу свого колективу за методикою Л. Хоружі «Ваш творчий потенціал» [32], спрямованої на виявлення рівня творчого потенціалу колективу позашкільного навчального закладу).

Інформаційно-смісловий компонент «Типи організаційної культури»:

- метод *незавершених речень* (із подальшим груповим обговоренням): «На розвиток організаційної культури мого позашкільного навчального закладу впливають такі чинники, як...»;

- *робота в малих групах* з подальшим міжгруповим обговоренням проблемних питань: «Який позашкільний закладів, на вашу думку, більш успішний: з великою кількістю працівників чи з малою?», «Як впливає на організаційну культуру позашкільного закладу збільшення чи зменшення кількості напрямів його роботи»;

- міні-лекція «Чинники мезорівня».

Діагностичний компонент «Оцінка характеристик педагогічного колективу»:

- *психологічний практикум* «Оцінка характеристик педагогічного колективу позашкільного навчального закладу» за методикою В. Уруського [30], яка дає можливість дослідити первинні та інтегральні характеристики педагогічного колективу (ціннісно-орієнтаційна зрілість, організованість; згуртованість) та загальний показник діяльності педагогічного колективу.

Корекційно-розвивальний компонент «Модель творчого колективу позашкільного навчального закладу»:

- творча робота в групах *«Зразковий колектив»* (авторська розробка) (об'єднатися в групи відповідно до сортів квітів, які обрали на початку заняття та створити модель ідеального колективу позашкільного навчального закладу з урахуванням параметрів, які досліджувалися в діагностичному компоненті);

- робота в малих групах *«Мозаїка»* (модифікація К. Фопеля [31]). Створити герб (емблему) свого позашкільного навчального закладу, відобразивши в ньому специфіку діяльності закладу, стиль управління, характеристики колективу. Презентація роботи груп.

Домашнє завдання: подумайте над тим, текст якої відомої пісні чи казки відображає характеристики вашого колективу в різних професійних ситуаціях (2–3 приклади).

Підбиття підсумків тренінгової сесії:

- рефлексія *«Прес»* («незавершене речення»): Продовжте речення: Сьогодні мене вразило...; Сьогодні мені згадалося...; Мені запам'яталося ...; Мене дратувало ...; Мені було цікаво ...; Мене порадувало ...; Спілкування було...;

- *притча «Врятувати одну зірку» (Семюель Джонсон).* Людина йшла берегом і раптом побачила хлопчика, який піднімав щось з піску і кидав у море. Це були морські зірки. Вони оточували дитину з усіх сторін. Здавалося, на піску мільйони морських зірок, берег був буквально всіяний ними на багато кілометрів. «Навіщо ти кидаєш ці морські зірки у воду? – запитав чоловік, підходячи ближче. «Якщо вони залишаться на березі до завтрашнього ранку, коли почнеться відлив, то загинуть», – відповів хлопчик, не припиняючи свого заняття. «Але це просто нерозумно! – закричав чоловік. – Озирнись! Тут мільйони морських зірок, берег просто всіяний ними. Твої спроби нічого не змінять!» Хлопчик підняв наступну морську зірку, на мить задумався, кинув її в море і сказав: «Ні, мої спроби змінять дуже багато ... для цієї зірки».

Той, хто чекає можливості зробити відразу багато хорошого, ніколи нічого не зробить. Життя складається з дрібниць. Дуже рідко з'являється можливість зробити відразу дуже багато. Істинна велич полягає в тому, щоб бути великим у дрібницях.

Тренінгова сесія 5. «Чинники мікрорівня, що впливають на розвиток організаційної культури позашкільних навчальних закладів»

Вступ до тренінгової сесії:

- *вправа-очікування «Сузір'я» (авторська розробка)* (скласти із «зірочок» паперових сузір'я позашкільної освіти України, висловлюючи свої очікування від заключного тренінгу);
- *перевірка домашнього завдання:* презентація тексту відомої пісні чи казки, які відображають характеристики колективу в різних професійних ситуаціях (2–3 приклади).

Інформаційно-смісловий компонент «Аналіз чинників мікрорівня, що впливають на розвиток організаційної культури позашкільних навчальних закладів»:

- *аналітична вправа (робота в малих групах) «Біле-чорне» (модифікація «Ринок якостей» М. Ткалич [28]):* сформулюйте позитивні і негативні чинники, які на вашу думку впливають на розвиток організаційної культури позашкільних навчальних закладів);
- *наведіть приклад реальних ситуацій,* коли на розвиток організаційної культури позашкільного навчального закладу позитивно чи негативно впливають внутрішні або зовнішні чинники;
- *міні-лекція «Чинники мікрорівня».*

Діагностичний компонент «Оцінка стилю управління позашкільним навчальним закладом»:

- *психологічний практикум на основі використання методики В. Захарової, А. Журавльової «Визначення стилю керівництва трудовим колективом» [8], спрямований на визначення стилів управління в позашкільних навчальних закладах (директивний, ліберальний, колегіальний).*

Корекційно-розвивальний компонент «Модель ідеальної форми управління позашкільним навчальним закладом»:

- *творча робота (у малих групах) «Лідер-диктатор-ліберал» (авторська розробка):* «Розробіть найбільш оптимальну модель управління вашим позашкільним закладом, ураховуючи специфічні ознаки, визначені вами на попередній сесії, та тип організаційної культури вашого закладу;
- *презентація загальних результатів діагностики стилю управління керівників позашкільних навчальних закладів міста за методикою В. Захарової, А. Журавльової «Визначення стилю керівництва трудовим колективом» [8].* Порівняння результатів із «бажаними» моделями керівника, створеними учасниками тренінгу.

Підбиття підсумків тренінгу:

- *рефлексія «Феєрверк» (авторська розробка).* Із різнокольорових зірочок, які необхідно розмістити на ватмані в хаотичному порядку, скласти феєрверк вражень від участі в тренінговій програмі. Приклеюючи свою зірку, обов'язково називати слово, яке, на думку учасника, відповідає сутності організаційної культури позашкільного навчального закладу;

• *притча про каміння* (Н. Лук'янчук [22]). Три людини працювали на каменоломні й лупали величезне каміння. Ішов мудрець, який вирішив поспілкуватися з ними. Запитав у кожного з каменярів, що ж вони роблять. Перший відповів: «Гарую!!! Рву жили на цій роботі!» Другий сказав: «Гроші заробляю. Це досить прибуткова професія». А третій відповів: «Будую храм».

І мудрець зробив висновок, що життя наповнене змістом тільки в того, хто працює заради великої мети.

Підбиття підсумків тренінгової програми. Заповнення авторської анкети «*Оцінка ефективності тренінгу*», яка складалася з таких питань: 1. Наскільки зміст тренінгу задовольняв ваші очікування від нього? 2. Які завдання були для вас найцікавішими? 3. Які методи і техніки вам сподобалися найбільше? (назвіть їх) 4. Наскільки знання й уміння, отримані вами під час тренінгової підготовки, будуть вам необхідні в професійній діяльності?

Висновки. Результати впровадження тренінгу серед позашкільних навчальних закладів м. Білої Церкви Київської області показало його ефективність доцільним для психологічної підготовки керівників і працівників закладів позашкільної освіти з проблеми діагностики та розвитку організаційної культури.

Таким чином, розробка та реалізація тренінгу «Психологічні особливості розвитку організаційної культури позашкільних навчальних закладів» є ефективною формою підготовки, перепідготовки та підвищення кваліфікації педагогічних працівників закладів позашкільної освіти та умовою для високоякісної та сучасної систематичної психологічної підготовки персоналу до проблеми розвитку організаційної культури.

Отримані дані можуть бути застосовані та поширені в системі підготовки, перепідготовки та підвищення кваліфікації педагогічних працівників позашкільних навчальних закладів з метою забезпечення їх комплексної підготовки до здійснення ефективної професійної діяльності.

Перспективи подальших досліджень полягають в розробці критеріїв та методик для аналізу ефективності тренінгу «Психологічна підготовка педагогічних працівників до розвитку організаційної культури позашкільних навчальних закладів».

Список використаних джерел

1. Биковська О. В. Позашкільна освіта: теоретико-методичні основи : моногр. – К. : ІВЦ АЛКОН, 2008. – 336 с.
2. Болгаріна В. Організаційна культура професійно-технічного навчального закладу як фактор його розвитку / В. Болгаріна // Науковий вісник Інституту професійно-технічної освіти НАПН України. Сер. : Професійна педагогіка. – 2014. – № 8. – С. 5–12.
3. Бондарчук О. І. Проблема впливу організаційного розвитку на особистісний розвиток персоналу організацій / О. І. Бондарчук // Актуальні проблеми психології. – Том 1 : Організаційна психологія. Економічна психологія. Соціальна психологія : зб. наукових праць Інституту психології ім. Г. С. Костюка АПН України / за ред. С. Д. Максименка, Л. М. Карамушки. – К. : А.С.К., 2010. – Част. 28. – С. 172–177.
4. Вознюк А. В. Зміст та структура тренінгу «Психологічні особливості управління педагогічними працівниками в освітніх округах» / А. В. Вознюк // Організаційна психологія. Економічна психологія / за ред. С. Д. Максименка, Л. М. Карамушки. – 2016. – № 4 (7). – С. 15–24.
5. Войчук В. О. Цільовий підхід в управлінні позашкільними навчальними закладами (систематизація вимог цільового підходу до управління позашкільними навчальними закладами) / В. О. Войчук // Наукові записки : збірник наукових статей Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова / [укл. П. В. Дмитренко, Л. Л. Макаренко]. – Вип. LIX (59). – К. : НПУ імені М. П. Драгоманова, 2005. – С. 36–41.
6. Гончаренко Я. В. Зміст і структура тренінгу «Психологія розвитку орієнтації на клієнта в персоналі комерційних організацій» / Я. В. Гончаренко // Організаційна психологія. Економічна психологія / за ред. С. Д. Максименка, Л. М. Карамушки. – 2018. – № 1 (12). – С. 7–16.
7. Журавльов В. В. Результати реалізації тренінгу «Організаційно-психологічна підготовка до професійно-управлінської діяльності керівників органів охорони державного кордону» / В. В. Журавльов // Організаційна психологія. Економічна психологія / за ред. С. Д. Максименка, Л. М. Карамушки. – 2016. – № 2–3 (5–6). – С. 59–67.
8. Захарова В. Визначення стилю керівництва трудовим колективом / В. Захарова, А. Журавльова // Райгородский Д. Я. Психодиагностика персонала. Методика и тесты : [учебное пособие для факультетов: психологических, экономических и менеджмента] : в 2 т. – Т. 1. – Самара : Бахрах-М, 2007. – С. 32–36.
9. Захарчин Г. М. Механізм формування організаційної культури машинобудівного підприємства : монографія / Г. М. Захарчин. – Львів : Вид-во НУ «Львівська політехніка», 2009. – 276 с.

10. Ішук О. В. Організаційна культура вищого навчального закладу як чинник становлення професійної ідентичності студентів : автореф. ... канд. психологічних наук, спец. : 19.00.10 – організаційна психологія ; економічна психологія / О. В. Ішук. – К. : Ін-т психології імені Г. С. Костюка НАПН України, 2013. – 20 с.
11. Калініна Л. М. Культура як цивілізаційний феномен в управлінні загальноосвітнім навчальним закладом [Текст] / Л. М. Калініна, Г. М. Калініна // Науково-практичний журнал «Освіта і управління». – 2010. – Т. 13. – №2–3. – С. 70–78.
12. Калініна Л. М. Стратегія інноваційного розвитку позашкільного навчального закладу [Текст] / Л. М. Калініна // Директор школи, ліцею, гімназії : наук.-практ. журн. для керівників закладів освіти. – 2012. – К. : Віпол, 2012. – №2. – 2012. – С. 76–82.
13. Карамушка Л. М. Дизайн дослідження та діагностичний інструментарій для вивчення психологічних особливостей організаційного розвитку / Л. М. Карамушка // Актуальні проблеми психології. – Т. 1: Організаційна психологія. Економічна психологія. Соціальна психологія : зб. наук. праць Інституту психології ім. Г.С. Костюка АПН України / за ред. С. Д. Максименка, Л. М. Карамушки. – К. : Наук. світ, 2009. – Ч. 24. – С. 196–208.
14. Карамушка Л. М. Основні види організаційного розвитку освітніх організацій / Л. М. Карамушка // Вісник післядипломної освіти : зб. наук. праць / Ун-т менеджменту освіти НАПН України / [редкол. : О. А. Ануфрієва та ін.]. – Вип. 1 (14). – Ч. 2 : Психологія / [гол. ред. В. В. Олійник]. – К., 2010. – С. 174–182.
15. Карамушка Л. М. Зміст та структура тренінгу «Психологія організаційного розвитку освітніх організацій» / Л. М. Карамушка // Актуальні проблеми психології : зб. наукових праць Інституту психології імені Г. С. Костюка НАПН України. – Т. I : Організаційна психологія. Соціальна психологія. Економічна психологія / [за ред. С. Д. Максименка, Л. М. Карамушки]. – К. : А.С.К., 2011. – Вип. 31. – С. 3–13.
16. Карамушка Л. М. Технологічний підхід в діяльності організаційних психологів: сутність та основні форми реалізації / Л.М. Карамушка // Педагогічна і психологічна наука в Україні : зб. наук. праць : в 5 т. – Т. 2 : Психологія, вікова фізіологія та дефектологія. – К. : Педагогічна думка, 2012.
17. Ковровський Ю. Г. Аналіз ефективності впровадження тренінгу «Профілактика та подолання професійного вигорання персоналу Оперативно-рятувальної служби ДСНС України» / Ю. Г. Ковровський // Організаційна психологія. Економічна психологія / за ред. С. Д. Максименка, Л. М. Карамушки. – 2016. – № 1 (4). – С. 45–50.
18. Креденцер О. В. Психологічна підготовка персоналу освітніх організацій до розвитку організаційної культури в умовах соціальної напруженості / О. В. Креденцер // Організаційна психологія. Економічна психологія / за ред. С. Д. Максименка, Л. М. Карамушки. – 2018. – № 1 (12). – С. 89–98.
19. Мітічкіна О. О. Соціально-психологічні чинники формування організаційної культури студентів вищих навчальних закладів : автореф. дис. ... канд. психол. наук : 19.00.05 – соціальна психологія; психологія соціальної роботи / О. О. Мітічкіна ; Східноукр. нац. ун-т ім. В. Даля. – Луганськ, 2012. – 20 с.
20. Панькіна Н. П. Як розвивати творчість учителя / Н. П. Панькіна. – Марчихинобудська загальноосвітня школа І-ІІІ ступенів Ямпільської районної ради. – 2012. – 10 с.
21. Поліщук Т. П. Розвиток організаційної культури професійно-технічного навчального закладу – провідний чинник управлінської діяльності / Т. П. Поліщук // Розвиток сучасної освіти: теорія, практика, інновації : м-ли Міжнар. наук.-практ. конференції. – К. : Міленіум, 2015. – С. 170–172.
22. Попова Г. Д. Педагогічний потенціал системи позашкільної освіти / Г. Д. Попова // Педагогічні науки. – 2014. – Вип. 121. – С. 190–196.
23. Програми тренінгів з розвитку комунікативності : посібник / [автор-уклад. Н. В. Лук'янчук]. – К. : Інформаційні системи, 2012. – 130 с.
24. Психологічні детермінанти розвитку організаційної культури : монографія [Електронний ресурс] / Л. М. Карамушка, О. В. Креденцер, К. В. Терещенко [та ін.] ; за ред. Л. М. Карамушки. – К. : Педагогічна думка, 2015. – 288 с. – Режим доступу : <http://lib.iitta.gov.ua/10087/>
25. Сняданко І. І. Психологічні засади підготовки студентів технічних університетів до професійно-управлінської діяльності [Текст] : дис... докт. псих. наук : 19.00.10 / І. І. Сняданко ; Інститут психології імені Г. С. Костюка НАПН України. – К., 2017. – 637 с.
26. Терещенко К. В. Зміст та структура тренінгової програми «Етнопсихологічні чинники організаційного розвитку освітніх організацій» / К.В. Терещенко // Актуальні проблеми психології. Том 1 : зб. наук. праць Інституту психології імені Г. С. Костюка АПН України / за ред. С. Д. Максименка, Л. М. Карамушки. – К. : А.С.К., 2011, част. 31. – С. 13–19.
27. Терещенко К. В. Зміст та структура тренінгу розвитку толерантності персоналу закладів освіти в умовах соціальної напруженості / К. В. Терещенко // Організаційна психологія. Економічна психологія / за ред. С. Д. Максименка, Л. М. Карамушки. – 2017. – № 1 (8). – С. 65–75.
28. Технології роботи організаційних психологів : [навч. посіб. для студентів вищ. навч. закл. та слухачів ін-тів післядиплом. освіти] / за наук. ред. Л.М. Карамушки. – К. : Фірма «ІНКІС», 2005. – 366 с.
29. Ткалич М.Г. Психологія гендерної взаємодії персоналу організацій [Текст] : дис... докт. псих. наук : 19.00.10 / М. Г. Ткалич ; Інститут психології імені Г.С. Костюка НАПН України. – К., 2016.
30. Уруський В. Оцінка характеристик педагогічного колективу / В. Уруський // Педагогічна діагностика : методичні рекомендації / [укл. В. Уруський]. – Тернопіль, 2012. – С. 108–112.
31. Фопель К. Энергия паузы. Психологические игры и упражнения / К. Фопель. – М. : Генезис, 2011. – 240 с.

32. Хоружі Л. Ваш творчий потенціал / Л. Хоружі // Педагогічна діагностика : методичні рекомендації / [укл. В. Уруський]. – Тернопіль, 2012. – С. 64–66.
33. Шевченко А. М. Зміст і структура тренінгу «Психологічна підготовка педагогічних працівників до розвитку організаційної культури загальноосвітніх навчальних закладів» / А. М. Шевченко, Л. М. Карамушка // Актуальні проблеми психології : зб. наук. пр. Ін-ту психології імені Г. С. Костюка НАПН України. – Т. I : Організаційна психологія. Соціальна психологія. Економічна психологія / за ред. С. Д. Максименка, Л. М. Карамушки. – К. : А.С.К., 2013. – Вип. 37. – С. 10–17.
34. Яременко Л. А. Особливості функціонування та перспективи розвитку позашкільної освіти в сучасному суспільстві / Л. А. Яременко // Науковий вісник Мелітопольського державного педагогічного університету. – 2015. – Вип. 1 (14). – С. 305–311.
35. Харрисон Р. Исследование различных типов организационной культуры / Р. Харрисон // Культура организации : учебное пособие / А. Н. Чаплина, Т. А. Васько. – Красноярск : Красноярский коммерческий ин-т, 1996. – 164 с.
36. Bollinger, D. Les differences des cultures organisatinelles / D. Bollinger, G. Hofstede – P., 1987.

Spysok vykorystanykh dzherel

1. Bykovska O. V. Pozashkilna osvita: teoretyko-metodychni osnovy : monohr. – K. : IVTs ALKON, 2008. – 336 s.
2. Bolharina V. Orhanizatsiina kultura profesiino-tekhnichnoho navchalnoho zakladu yak faktor yoho rozvytku / V. Bolharina // Naukovyi visnyk Instytutu profesiino-tekhnichnoi osvity NAPN Ukrainy. Ser. : Profesiina pedahohika. – 2014. – № 8. – S. 5–12.
3. Bondarchuk O. I. Problema vplyvu orhanizatsiinoho rozvytku na osobystisnyi rozvytok personalu orhanizatsii / O. I. Bondarchuk // Aktualni problemy psykholohii. – Tom 1 : Orhanizatsiina psykholohiia. Ekonomichna psykholohiia. Sotsialna psykholohiia : zb. naukovykh prats Instytutu psykholohii im. H. S. Kostiuka APN Ukrainy / za red. S. D. Maksymenka, L. M. Karamushky. – K. : A.S.K., 2010. – Chast. 28. – S. 172–177.
4. Vozniuk A. V. Zmist ta struktura treninhu «Psykholohichni osoblyvosti upravlinnia pedahohichnymy pratsivnykamy v osvityakh okruhakh» / A. V. Vozniuk // Orhanizatsiina psykholohiia. Ekonomichna psykholohiia / za red. S. D. Maksymenka, L. M. Karamushky. – 2016. – № 4 (7). – S. 15–24.
5. Voichuk V. O. Tsilovi pidkhid v upravlinni pozashkilnymy navchalnymy zakladamy (systematyzatsiia vymoh tsilovoho pidkhodu do upravlinnia pozashkilnymy navchalnymy zakladamy) / V. O. Voichuk // Naukovi zapysky : zbirnyk naukovykh statei Natsionalnoho pedahohichnoho universytetu imeni M. P. Drahomanova / [ukl. P. V. Dmytrenko, L. L. Makarenko]. – Vyp. LIKh (59). – K. : NPU imeni M. P. Drahomanova, 2005. – S. 36–41.
6. Honcharenko Ya. V. Zmist i struktura treninhu «Psykholohiia rozvytku oriantatsii na kliienta v personalu komertsiiynykh orhanizatsii» / Ya. V. Honcharenko // Orhanizatsiina psykholohiia. Ekonomichna psykholohiia / za red. S. D. Maksymenka, L. M. Karamushky. – 2018. – № 1 (12). – S. 7–16.
7. Zhuravlov V. V. Rezultaty realizatsii treninhu «Orhanizatsiino-psykholohichna pidhotovka do profesiino-upravlinskoi diialnosti kerivnykiv orhaniv okhorony derzhavnoho kordonu» / V. V. Zhuravlov // Orhanizatsiina psykholohiia. Ekonomichna psykholohiia / za red. S. D. Maksymenka, L. M. Karamushky. – 2016. – № 2–3 (5–6). – S. 59–67.
8. Zakharova V. Vyznachennia styliu kerivnytstva trudovym kolektyvom / V. Zakharova, A. Zhuravlova // Rajgorodskij D. Ja. Psihodiagnostika personala. Metodika i testy : [uchebnoe posobie dlja fakul'tetov: psihologicheskikh, jekonomicheskikh i menedzhmentaj] : v 2 t. – T. 1. – Samara : Bahrah-M, 2007. – C. 32–36.
9. Zakharchyn H. M. Mekhanizm formuvannia orhanizatsiinoi kultury mashyno-budivnoho pidpriemstva : monohrafiia / H. M. Zakharchyn. – Lviv : Vyd-vo NU «Lvivska politehnika», 2009. – 276 s.
10. Ishchuk O. V. Orhanizatsiina kultura vyshchoho navchalnoho zakladu yak chynnyk stanovlennia profesiinoi identychnosti studentiv : avtoref. ... kand. psykholohichnykh nauk, spets. : 19.00.10 – orhanizatsiina psykholohiia ; ekonomichna psykholohiia / O. V. Ishchuk. – K. : In-t psykholohii imeni H. S. Kostiuka NAPN Ukrainy, 2013. – 20 s.
11. Kalinina L. M. Kultura yak tsyvilizatsiinyi fenomen v upravlinni zahalnoosvitnim navchalnym zakladom [Tekst] / L. M. Kalinina, H. M. Kalinina // Naukovo-praktychnyi zhurnal «Osvita i upravlinnia». – 2010. – T. 13. – №2–3. – S. 70–78.
12. Kalinina L. M. Stratehiia innovatsiinoho rozvytku pozashkilnoho navchalnoho zakladu [Tekst] / L. M. Kalinina // Dyrektor shkoly, litseiu, himnazii : nauk.-prakt. zhurn. dlja kerivnykiv zakladiv osvity. – 2012. – K. : Vipol, 2012. – №2. – 2012. – S. 76–82.
13. Karamushka L. M. Dyvain doslidzhennia ta diahnostychni instrumentarii dlja vyvchennia psykholohichnykh osoblyvosti orhanizatsiinoho rozvytku / L. M. Karamushka // Aktualni problemy psykholohii. – T. 1: Orhanizatsiina psykholohiia. Ekonomichna psykholohiia. Sotsialna psykholohiia : zb. nauk. prats Instytutu psykholohii im. H. S. Kostiuka APN Ukrainy / za red. S. D. Maksymenka, L. M. Karamushky. – K. : Nauk. svit, 2009. – Ch. 24. – S. 196–208.
14. Karamushka L. M. Osnovni vydy orhanizatsiinoho rozvytku osvity orhanizatsii / L. M. Karamushka // Visnyk pislidyplomnoi osvity : zb. nauk. prats / Un-t menedzhmentu osvity NAPN Ukrainy / [redkol. : O. A. Anufrieva ta in.]. – Vyp. 1 (14). – Ch. 2 : Psykholohiia / [hol. red. V. V. Oliinyk]. – K., 2010. – S. 174–182.
15. Karamushka L. M. Zmist ta struktura treninhu «Psykholohiia orhanizatsiinoho rozvytku osvity orhanizatsii» / L. M. Karamushka // Aktualni problemy psykholohii : zb. naukovykh prats Instytutu psykholohii imeni H. S. Kostiuka NAPN Ukrainy. – T. I : Orhanizatsiina psykholohiia. Sotsialna psykholohiia. Ekonomichna psykholohiia / [za red. S. D. Maksymenka, L. M. Karamushky]. – K. : A.S.K., 2011. – Vyp. 31. – S. 3–13.

16. Karamushka L. M. Tekhnologichniy pidkhd v diialnosti orhanizatsiinykh psykholohiv: sutnist ta osnovni formy realizatsii / L.M. Karamushka // Pedahohichna i psykholohichna nauka v Ukraini : zb. nauk. prats : v 5 t. – T. 2 : Psykholohiia, vikova fiziolohiia ta defektolohiia. – K. : Pedahohichna dumka, 2012.
17. Kovrovskiy Yu. H. Analiz efektyvnosti vprovadzhennia treninhu «Profilaktyka ta podolannia profesiinoho vyhorannia personalu Operatyvno-riatuvanoi sluzhby DSNS Ukrainy» / Yu. H. Kovrovskiy // Orhanizatsiina psykholohiia. Ekonomichna psykholohiia / za red. S. D. Maksymenka, L. M. Karamushky. – 2016. – № 1 (4). – S. 45–50.
18. Kredentser O. V. Psykholohichna pidhotovka personalu osvity orhanizatsii do rozvytku orhanizatsiinoi kultury v umovakh sotsialnoi napruzhenosti / O. V. Kredentser // Orhanizatsiina psykholohiia. Ekonomichna psykholohiia / za red. S. D. Maksymenka, L. M. Karamushky. – 2018. – № 1 (12). – S. 89–98.
19. Mitichkina O. O. Sotsialno-psykholohichni chynnyky formuvannia orhanizatsiinoi kultury studentiv vyshchych navchalnykh zakladiv : avtoref. dys. ... kand. psykhol. nauk : 19.00.05 – sotsialna psykholohiia; psykholohiia sotsialnoi roboty / O. O. Mitichkina ; Skhidnoukr. nats. un-t im. V. Dalia. – Luhansk, 2012. – 20 s.
20. Pankina N. P. Yak rozvyvaty tvorchist uchytelia / N. P. Pankina. – Marchykhynobudska zahalnoosvitnia shkola I-III stupeniv Yampil'skoi raionnoi rady. – 2012. – 10 s.
21. Polishchuk T. P. Rozvytok orhanizatsiinoi kultury profesiino-tekhnichnoho navchalnoho zakladu – providnyi chynnyk upravlinsko diialnosti / T. P. Polishchuk // Rozvytok suchasnoi osvity: teoriia, praktyka, innovatsii : m-ly Mizhnar. nauk.-prakt. konferentsii. – K. : Milenium, 2015. – S. 170–172.
22. Popova H. D. Pedahohichniy potentsial systemy pozashkilnoi osvity / H. D. Popova // Pedahohichni nauky. – 2014. – Vyp. 121. – S. 190–196.
23. Prohramy treninhiv z rozvytku komunikatyvnosti : posibnyk / [avtor-uklad. N. V. Lukianchuk]. – K. : Informatsiini systemy, 2012. – 130 s.
24. Psykholohichni determinanty rozvytku orhanizatsiinoi kultury : monohrafiia [Elektronnyi resurs] / L. M. Karamushka, O. V. Kredentser, K. V. Tereshchenko [ta in.] ; za red. L. M. Karamushky. – K. : Pedahohichna dumka, 2015. – 288 s. – Rezhym dostupu : <http://lib.iitta.gov.ua/10087/>
25. Sniadanko I. I. Psykholohichni zasady pidhotovky studentiv tekhnichnykh universytetiv do profesiino-upravlinsko diialnosti [Tekst] : dys. ... dokt. psykhol. nauk : 19.00.10 / I. I. Sniadanko ; Instytut psykholohii imeni H. S. Kostiuka NAPN Ukrainy. – K., 2017. – 637 s.
26. Tereshchenko K. V. Zmist ta struktura treninchoy prohramy «Etnopsykholohichni chynnyky orhanizatsiinoho rozvytku osvity orhanizatsii» / K.V. Tereshchenko // Aktualni problemy psykholohii. Tom 1 : zb. nauk. prats Instytutu psykholohii imeni H. S. Kostiuka APN Ukrainy / za red. S. D. Maksymenka, L. M. Karamushky. – K. : A.S.K., 2011, chast. 31. – S. 13–19.
27. Tereshchenko K. V. Zmist ta struktura treninhu rozvytku tolerantnosti personalu zakladiv osvity v umovakh sotsialnoi napruzhenosti / K. V. Tereshchenko // Orhanizatsiina psykholohiia. Ekonomichna psykholohiia / za red. S. D. Maksymenka, L. M. Karamushky. – 2017. – № 1 (8). – S. 65–75.
28. Tekhnologii roboty orhanizatsiinykh psykholohiv : [navch. posib. dla studentiv vyshch. navch. zakl. ta slukhachiv in-tiv pislidyplom. osvity] / za nauk. red. L.M. Karamushky. – K. : Firma «INKOS», 2005. – 366 s.
29. Tkalych M.H. Psykholohiia hendernoi vzaemodii personalu orhanizatsii [Tekst] : dys. ... dokt. psykhol. nauk : 19.00.10 / M. H. Tkalych ; Instytut psykholohii imeni H.S. Kostiuka NAPN Ukrainy. – K., 2016.
30. Uruskiy V. Otsinka kharakterystyk pedahohichnoho kolektyvu / V. Uruskiy // Pedahohichna diahnostyka : metodychni rekomendatsii / [ukl. V. Uruskiy]. – Ternopil, 2012. – S. 108–112.
31. Fopel' K. Jenergiia pauzy. Psihologicheskie igry i uprazhneniia / K. Fopel'. – M. : Genezis, 2011. – 240 s.
32. Khoruzhi L. Vash tvorchy potentsial / L. Khoruzhi // Pedahohichna diahnostyka : metodychni rekomendatsii / [ukl. V. Uruskiy]. – Ternopil, 2012. – S. 64–66.
33. Shevchenko A. M. Zmist i struktura treninhu «Psykhologichna pidhotovka pedahohichnykh pratsivnykiv do rozvytku orhanizatsiinoi kultury zahalnoosvitnykh navchalnykh zakladiv» / A. M. Shevchenko, L. M. Karamushka // Aktualni problemy psykholohii : zb. nauk. pr. In-tu psykholohii imeni H. S. Kostiuka NAPN Ukrainy. – T. I : Orhanizatsiina psykholohiia. Sotsialna psykholohiia. Ekonomichna psykholohiia / za red. S. D. Maksymenka, L. M. Karamushky. – K. : A.S.K., 2013. – Vyp. 37. – S. 10–17.
34. Iaremenko L. A. Osoblyvosti funktsionuvannia ta perspektyvy rozvytku pozashkilnoi osvity v suchasnomu suspilstvi / L.A. Yaremenko // Naukovyi visnyk Melitopolskoho derzhavnoho pedahohichnoho universytetu. – 2015. – Vyp. 1 (14). – S. 305–311.
35. Harrison R. Issledovanie razlichnykh tipov organizatsionnoy kul'tury / R. Harrison // Kul'tura organizatsii : uchebnoe posobie / A. N. Chaplina, T. A. Vashko. – Krasnojarsk : Krasnojarskij kommercheskij in-t, 1996. – 164 s.
36. Bollinger, D. Les differences des cultures organisatinelles / D. Bollinger, G. Hofstede – P., 1987.

Baranova, V. A. Training Program "Teachers' Extracurricular Educational Institution Organizational Culture Development Training". The article presents a technological approach-based training program "Teachers' Extracurricular Educational Institution Organizational Culture Development Training". The author describes the content of the training program, which included the Introduction, Training session 1 "Content and Structure of Extracurricular Educational Institution Organizational Culture", Training Session 2

"Extracurricular Educational Institution Organizational Culture Typology", Training Session 3 "Measures of Extracurricular Educational Institution Organizational Culture", Training session 4 "Extracurricular Educational Institution Organizational Culture Development Meso-Level Factors", Training session 5 "Extracurricular Educational Institution Organizational Culture Development Micro-Level Factors", and Debriefing. Each of the five training sessions consisted of an introduction, during which the trainees spoke about their training program expectations, did ice-breaker exercises and presented their individual creative or diagnostic projects. The main part of each session was made up of the informative, diagnostic and developmental components, which used a range of interactive exercises, small group work and psychological workshops aimed at determining the types and measures of extracurricular educational institution organizational culture, management style, creative potential and characteristics. The debriefing was conducted in the form of self-analysis exercises and thematic parables.

Key words: extracurricular educational institutions; organizational culture; organizational culture types; organizational culture measures; technological approach; training session; extracurricular educational institution teachers.

Відомості про автора

Баранова Вікторія Анатоліївна, науковий кореспондент лабораторії організаційної та соціальної психології Інституту психології імені Г.С. Костюка НАПН України, м. Київ, заступник начальника управління освіти і науки Білоцерківської міської ради Київської області, м. Біла Церква, Україна.

Baranova, Victoria Anatoliyivna, postgraduate student of Laboratory of Organizational And Social Psychology, G.S.Kostiuk Institute of psychology, NAPS of Ukraine, Kyiv, Ukraine.

E-mail: vic_baranova@ukr.net

Отримано 23 липня 2018 р.
Рецензовано 30 серпня 2018 р.
Прийнято 10 вересня 2018 р.

DOI (Article): <https://doi.org/10.31108/2.2018.3.14.3>

УДК 316.647.5:005.32:373

Заїка І. В.

ТРЕНІНГ «РОЛЬ ОРГАНІЗАЦІЙНОЇ КУЛЬТУРИ ЗАКЛАДІВ ОСВІТИ У ЗНИЖЕННІ ВПЛИВУ СОЦІАЛЬНОЇ НАПРУЖЕНОСТІ НА ПЕДАГОГІЧНИХ ПРАЦІВНИКІВ»

Заїка І. В. Тренінг «Роль організаційної культури закладів освіти у зниженні впливу соціальної напруженості на педагогічних працівників». У статті представлено мету, завдання та структуру тренінгу «Роль організаційної культури закладів освіти у зниженні впливу соціальної напруженості на педагогічних працівників». Тренінг розроблено на основі поєднання двох напрямків: технологічного підходу та когнітивно-поведінкової терапії, яка базується на усвідомленості (Mindfulness-Based Cognitive Therapy). Тренінг включає вступну, основну та заключну структурно-змістовні частини, а також домашні завдання. Основна частина охоплює шість модулів, зміст яких розкрито через інформаційно-смісловий, діагностичний та корекційно-розвивальний компоненти. Описано інтерактивні техніки, які використовуються в кожному модулі тренінгу.

Ключові слова: заклади освіти; педагогічні працівники; соціальна напруженість; особистісна напруженість; організаційна культура; тренінг; технологічний підхід; когнітивно-поведінкова терапія; майндфулнес; структура тренінгу; інтерактивні техніки.

Заїка І. В. Тренинг «Роль организационной культуры учебных заведений в снижении влияния социальной напряженности на педагогических работников». В статье представлены цели, задачи и структуру тренинга «Роль организационной культуры учебных заведений в снижении влияния социальной напряженности на педагогических работников». Тренинг разработан на основе сочетания двух направлений: технологического подхода и когнитивно-поведенческой терапии, основанной на осознанности (Mindfulness-Based Cognitive Therapy). Тренинг включает вводную, основную и